

KRUSTIŅŠ

jeb
ļoti asiņaina
grāmata

Olha Kari

KRUSTIŅŠ

jeb
ļoti asiņaina
grāmata

No ukraiņu valodas tulkojusi
Māra Poļakova

821.161.2-32

Ка 560

Кари Ольга

ХРЕСТИК, АБО ДУЖЕ КРИВАВА КНИЖКА

Copyright © 2022 by Olha Kari

Copyright © 2022 Cover design by Anton Lazutin

All rights reserved.

Šis ir ar autortiesībām aizsargāts darbs.

Darba reproducēšana vai jebkāda cita neatļauta izmantošana ir autortiesību pārkāpums. Par autortiesību pārkāpšanu ir paredzēta atbildība Krimināllikuma 148. pantā.

© Tulkojums latviešu valodā, Māra Poļakova, 2024

© Izdevums, literārā apdare, mākslinieciskais noformējums,

Apgāds Zvaigzne ABC, 2024

ISBN 978-9934-32-371-3

Manai mammai

Iepriekšējā dienā...

Drausmīgs laiks, un tur nekas nav līdzams. Trešo stundu izliekos, ka rakstu tekstu, tikai vārdi nepavisam neturas kopā: pajūk uz visām pusēm, apmaldās, pazūd pusceļā starp manu galvu un klaviatūras taustiņiem. Lappusē knapi savākusies švaiciņa rindu saujiņa, lai gan jābūt simtam ar krietnu asti, – tikai viss, uz ko es šobrīd esmu spējīga, ir aizcirst laptopa vāku, saritināties kamoliņā, ierakties siltā sedziņā un vienkārši gulēt, simto reizi skatoties visas “Simpsonu” vai “*We Bare Bears*” sezonas. Gribas animācijas filmas, spilgtas kā ledenes, lai nebūtu vajadzīga pārlicēģa intelektuāla piepūle vai uzmanīga sekošana sižetam. Un vēl te vajadzētu pusbļodu sālitu zemesriekstu, picu ar anšoviem, kaudzi čebureku no Kijivas lieliskā *Musafir*, karstu ceptu siermaizi, suši, pesto mērces burku, griķu bageti no kaut kāda tuvākā lielveikala, dažus eklērus un šokolādes salavעי! Vispār jau derētu jebkas ēdams – galvenais, lai kāds to visu atnestu un man nevajadzētu rāpot no gultas uz virtuvi un kaut ko cept un vārīt.

Es neesmu izsalkusi. Taču man jāsavalda pūķis, kurš visu pārējo mēnesi slēpjas zem ādas un nereaģē uz gaismu, bet šajās pēdējās dienās pirms asinsizliešanas izlien ārā visā savā pūķa godībā. Briesmeklis ir slinks, uz radošu un intelektuālu darbību viņš nav spējīgs, rakstīt viņam negribas, gleznot negribas, fotografēt arī, un viss, pilnīgi viss, velns parāvis, viņam ir garām! Drēbes sēž tizli, miļākās kleitas uz vēdera nostiepjās kā balons,

bikses par šauru, jaka ir pretīga, svārki – baigi, tēkrekls vēl baigāks, zeķes kož, zeķbikses riebjas. Vienīgais, kas pūķim der, ir milzīgi liela sega, kurā var savīkšīt siltu midzenīti un laiku pa laikam demonstrēt dzīvības pazīmes, metot uz grīdas konfekšu papīriņus, tukšus šķīvjus un kafijas krūzes. Reizēm no segas dziļumiem atskan pīkstēšana: “Oi, atnes man vēl maizīti, sieru labi biezās šķēlēs, un tējiņu neaizmirsti!” vai “Oi, paķer vēl arī lādētāja vadu!”, “Un savāc krūzes!”, “Vēl vienu maizīti, silvuplē!”. Šo pūķi nav iespējams pielabināt, nav iespējams uzvarēt ar piespiešanu vai tīru gribasspēku vien. Protams, es varu to izkratīt ārā no segas, metaforiski sadot pa ļecku, uzbrēkt “savācieslupata!” un izlist uz pilsētu darīšanās, strādāt, pastaiģāties, satikties – bet satikšanās, starp citu, paredzēta visnotaļ patīkama, draudzenei sen apsolīta! –, taču tas neko nedos, tikpat labi es varētu no visa spēka nobļauties “*Dracarys!*” – un pēc tam apstulbušām acīm noskatīties uz krāsmatām, kas gruzd man visapkārt.

Mīlākās smaržas ož šausmīgi – pēc ūdenī izšķīdināta acetona un jāņogu sulas no paciņas. Spožā saule ārā neapprakstāmi kaitina. Tiešām besī. Nolaižu žalūzijas un saskrūvēju tās tik blīvi, lai neviens stariņš neizjauktu manas istabas omulīgo aptumšojumu. Kafija ir pārāk rūgta, tādēļ es tur iešļācu veselu glāzīti Rīgas balzama un iemaisu karoti medus; pēc tam šķidrumums no krūzes tiek taisnā ceļā izgāzts izlietnē, jo dzert kaut ko tādu nav iespējams. Vēl tikai vakar izmazgātie mati no rīta izskatās tā, it kā es veselu mēnesi būtu gājusi vannasistabai apkārt ar līkumu. Pēc smieklīga video ar kaķīšiem es smoku gauzās asarās, bet emocionāli sarežģītākas filmas prasīs veselu papīra salvešu paku: būt reizē nokaitinātai un aizkustinātai ir ļoti grūti! Pamazām uznāk galvassāpes, pēc dažām stundām man no tām sāpēs pat acis – o, tā jau ir nekļūdīga pazīme, ka rīt “sāksies”.

Laiks pirms mēnešreizēm ir laiks maksimālai vienkāršošanai. No cītīgi pierakstītas dienas plāna lappuses atstāju tikai to, kam jau ir klāt dedlains. Štrunts ar to veselīgo ēšanu, šodien jau nu man noteikti ir tiesības uz sulīgu čebureku. Nav spēka pat izritināt uz grīdas jogas paklājiņu? Tas nekas, Zeme nebeigs griezties, ja es šodien savas parastās divdesmit stiepšanās un āšanas minūtes izlaidīšu. Mīlie zaļie svārki pieguļ tā, it kā būtu uzstvēti uz skābētu gurķu mucas? Es vairs neļaujos kārdinājumam sevi lamāt, it kā tā būtu planētas mēroga katastrofa, – pirms mēnešreizēm uz vēdera uzradies lieks kilogramiņš... vai divi kilogramiņi! Mīlie svārki šodien vienkārši nav tik mīli, lūdzu, lai atpūšas skapī, un es izņemšu ārā melnu trikotāžas kleitu – *oversize* – ar kapuci. Tajā es izskatos normāli – tāpat patiesībā brīnišķīgi, cik nu tas vispār ir iespējams šajos nedrošajos premenstruālajos laikos. Tā nav izdabāšana slinkumam. Es neizlaižu sevi ar visatļautību, neignorēju ēšanas disciplīnu. Īstenībā es šādi rūpējos par psihes līdzsvaru un labu (lai nu uz zemākās iespējamās robežas!) garastāvokli, tādējādi izglābdama gan sevi pašu, gan visu pasauli (es taču īstenībā nevēlos to sadedzināt ar eksplozīvo dusmošanos, kuru uztur dabīga menstruālā cikla hormonālais uguns kurs). Ceturtdaļgadsimta laikā, kopš man ir mēnešreizes, beidzot esmu sapratusi: nav iespējams visu laiku būt līmenī, vēl jo vairāk tad, kad tam nepietiek ne spēka, ne enerģijas, un labākais, ko šodien varu darīt, ir neprasīt, nedzīt, nekaunināt, negaidīt varoņdarbus, nepārmest, nemocīt sevi – vienkārši atšūties no sevis un likt sevi mierā. Un vēl čebureku, lūdzu.

“Kad manai skolas draudzenei sākās mēnešreizes un viņa uzzināja, ka tagad tā katru mēnesi notiks vēl vairākus desmitus gadu, viņai bija tāds šoks, ka viņa saslima un nedēļu negāja uz skolu, visu laiku raudāja. Bija domājusi, ka mēnešreizes būs tikai līdz astoņpadsmit gadu vecumam, tādēļ reāli saslima, kad saprata, ka tas ir bezmaz uz visu dzīvi.”

Marisabela

“Man bija draudzene, kura apmēram pusgadu no visiem slēpa, ka viņai jau ir mēnešreizes, – jo viņai šķita, ka tas ir tik apkaunojoši un pretīgi, ka no viņas tek asinis! Acīmredzot viņai neviens par mēnešreizēm nekad nebija stāstījis. Viņa klusītiņām lika sev biksītēs vati, kaut kādas lupatas, kuras pēc tam slepus mazgāja. Kāds vājprāts!”

Miroslava

“Mēdz būt tā, ka meitenēm pirmās mēnešreizes īstenībā ir neregulāras, bet man ik mēnesi – kā pēc pulksteņa, atkal un atkal kā pieaugušai sievietei. Man tas pieriebās jau trešajā reizē. Es mammai jautāju: “Tad iznāk, ka visiem cilvēkiem tā katru mēnesi jāmokās?” Bet viņa atbildēja: “Nu nē jau, visiem cilvēkiem ne! Visām sievietēm!”

Maija

“Forši, ka ir, ar ko par mēnešreizēm parunāt. Bet ja nav? Manā lauku skolā daudzas meitenes beigās agri un negribēti

palika stāvoklī. Jo, ja ar tevi nerunā par mēnešreizēm, tad par visu pārējo arī klusē. Un tad tu piecpadsmīt gadu vecumā paliec stāvoklī. Un viss, tu netiec prom no laukiem, lēnām laidies arvien zemāk, un, man liekas, pirmais iemesls tam ir tāds, ka neviens nekad ar tevi par to nav runājis. Nav nekādas komunikācijas, tikai kauns un šausmu domas...”

Vira

“Man viena paziņa atzinās, ka mamma vispār nebija viņu gatavojusi mēnešreizēm. Neko nebija stāstījusi par asinīm, paketēm un kā tās lietot. Mēnešreizes sākās, un viņa nezināja, ko ar to lai iesāk. Un tagad draudzene saka: “Es vainoju savu mammu. Katrā strīdā viņai atgādinu, ka viņa mani neiemācīja, nesagatavoja. Tu neticēsi, cik ļoti tas man joprojām sāp!””

Viktorija

1. NODAĻA

Pirmās asinis

Tas notika aprīļa vidū – vai nu deviņdesmit ceturtajā, vai deviņdesmit piektajā gadā. Visapkārt kā trakas ziedēja ievas un smacīgi saldie ceriņi, kuru visvairāk bija dārziņos pie namu ieejas durvīm. Gaiss bija sasilis tiktāl, ka mamma un vecmāmiņa man beidzot atļāva novilkt pretīgās vilnas zeķbikses (tās šausmas ar mūžam izstaipītajiem “pumpuļiem” ceļgalos) un to vietā uzreiz ielēkt plānītiņos indīgi oranžos “legingos”. “Legingos” tieši pēdiņās, jo īstie bija šūti no tīras likras košās krāsās un maksāja dārgi. Manējie, kaut arī tos rotāja ažūra apmalīte, bija tikai kaprona reitūzenes.

Pavasara sākumā, es atceros, man sāka drusciņ sāpēt vēders. Tas bija jocīgi, bet es augu ārstu ģimenē, un no katra mana vissīkākā šķaudiena mājās sākās īstens jandāliņš: “Bērnam ir bronhīts! Angīna! Pnevmonija!” – un ar vienu roku man uzreiz bāza padusē termometru, bet ar otru izsauca mediķu brigādi, tādēļ par sīkām veselības problēmām mājās centos lieki nerunāt. Tas neizbēgami izraisītu bezgalīgus ceļojumus pa bērnu poliklīnikas kabinetiem, un no tā es vēlējos izvairīties lai tur vai kas. Pat tik maza būdama, jau biju labi iegaumējusi: padomju “bezmaksas medicīna”, kuru mantojumā bija saņēmusi jauniņā Ukraina, ne sevišķi lutināja pacientus, vēl mazāk bērnus, ar cik necik cilvēcīgu attieksmi. Un īstenībā tas tika uzskatīts

par visaugstāko tikumu: prast izciest klusējot, nevienam neko nesakot, nesūdzoties un nečinkstot, bet kā “cīnītājs”, sakožot zobus, caur sāpēm un “es nevaru” izlikties, ka tev viss ir kārtībā un nekas nesāp! *Ķerpi, kazak, atamanom buģeš!* (Pacieties, kazak, būsi atamans!), mammas skaitīja, ar briljantzaļo šķīdumu dāsni apziežot sasistus ceļgalus, skrambas un nobrāztus elkoņus bērneliem, kuri brēca nelabā balsī. Dedzinošie antiseptiķi pastiprināja sāpes, ko radīja nobrāzumi un brūces, tātad vienlaikus pildot arī audzinošu misiju: varbūt citreiz nerāpsies uz žoga, nešūposies ievas zarā, nejauksies iekšā kautiņā. Te jautās veselam laikmetam raksturīgs nesatricināms audzināšanas postulāts: “Sāp? Pats vainīgs! Pati vainīga!”

Meitenēm savu sāpju noniecināšana vispār tika uzskatīta par būtisku dzīvesmāku, un to iepotēja pat vislabsirdīgākās un sirsnīgākās māmuļas. Viņas jau bija norūdījusi dzīve un dzemdību pieredze sadistiskajos padomju “mātes un bērna namos”, tādēļ nebija nekādu ilūziju par nākotni, kas gaida meitiņas. Cilvēka, jo vairāk meitenes vai sievietes, vērtību lielā mērā mērija pēc prasmes nevienam nesagādāt neērtības un rūpes ar činkstēšanu un sūdzēšanos par sliktu pašsajūtu! To pareiziniet ar neizmērojami bezkaunīgo, netaktisko un dažkārt vienkārši neizturami rupjo valsts polikliniku un slimnīcu personālu – un vairs nekad nejautājiet sovjetu laikos dzimušām sievietēm, kādēļ viņas nekad, pat riskējot ar nāvi, savlaicīgi neiet pie ārsta.

“Vislabākā padumjā medicīna” īstenībā bija tādas šausmas un pazemojums, ka vairākums cilvēku centās tikšanos ar to atlikt līdz pašam pēdējam brīdim. Tādēļ nav jābrīnās, ka slimības izrādījās ielaistas, diagnozes – neiepriecinošas un operācijas, bez kurām, savlaicīgi sākot ārstēties, varētu iztikt, palika vienīgais glābiņš – un labi, ja tādējādi vispār vēl kaut ko varēja līdzēt. Profilakse (ne jau “rita rosme radio reproduktora”, fonā čurkstot brokastu omletei ar desu), agrīna diagnostika, plānotas

vizītes pie ārsta (nevis spaidu kārtā, jo bez tā nevarēs strādāt, bet apzinātas un pēc paša izvēles) – visai šai zinātniskajai fantastikai nebija nekā kopēja ar miljoniem pilsoņu dzīvēm padomju republikās, jo, ja reiz tev rokas, kājas ir, galva savā vietā un asinis nešļācas straumēm, tad kāda velna pēc esi atvilcies uz slimnīcu un bez jēgas tērē medicīniskā personāla dārgo laiku? Šķiet, par veselības medicīnu ar visām pienācīgajām profilaksēm un smaidīgiem ārstiem, nevis par padomisko slimības un pazemojumu medicīnu sāka (tikai sāka!) runāt kaut kad deviņdesmitajos – un arī tikai tādēļ, ka vai tik ne pirmoreiz ieraudzīja to amerikāņu filmās un seriālos (es pat salēcos no kadriem, kuros leitnants Kolombo labprātīgi sēdās zobārsta krēslā!), kad tie piepildīja ēteru. Tomēr šī kino pieredze diez kā nesaderējās ar apkārtējo vidi, jo “neesam labi dzīvojuši, tad nav arī jēgas sākt!”.

Protams, ne jau visi pret savu pašsajūtu izturējās tik vienaldzīgi. Teiksim, mans vectētiņš: mazākais šķaudiens, mazākie dūrēji vai temperatūra 37,3, nepārspilējot, viņam bija iemesls hospitalizācijai un pilnai medicīniskai apskatei! Mēs paklusām vīpsnājām par vectēva hipohondriju – ne gala, ne malas nebija tām kaitēm, visbiežāk jau nu gan iedomātām, kuras vectētiņš sev diagnosticēja, taču viņš kārtīgi, nevis ķeksīša pēc veica visus izmeklējumus, kurus viņam nozīmēja, un apmeklēja visas priekšrakstītās procedūras. Savukārt vecmāmiņa (starp citu, arī ārste!), tētis un mamma bija no tiem, kuri cietās līdz brīdim, kad slimība sāka pagērēt pēc iespējas ātrāku medicīnisku iejaukšanos vai nopietnas zāles. Acīmredzot vectētiņa piemērs arī mani nebija diez kā iedvesmojis – tolaik manās acīs šī pārmērīgā nosliece meklēt sev arvien jaunas kaites drīzāk atgādināja panikošanu, nevis atbildīgu attieksmi. Reiz bērnībā saindējos ar kūkām, ar kurām biju uzciņājusies ciemos pie draudzenes, un, kaut arī man bija slikti, lielāko nelabumu radīja doma par

paniku mājās, nevis bojātais cienasts, tādēļ es no mājiniekiem savu nelāgo pašsajūtu slēpu. Izgulējos, atspirgu, un, kad pēc dažām dienām pati atzinos vecākiem, viņus pirmajā brīdī pārņēma šausmas, bet pēc tam viņi patiešām sajūsminājās par manu vīrišķību un pacietīgumu. Es ar sevi milzīgi lepojos – biju uzvedusies kā “īsts cīnītājs, nevis vārgule”!

“Pacieties, tāds ir sievietes liktenis!”

“Ko nozīmē “sāp”? Man arī sāp, bet es taču nevaimanāju!”

“Ko tu činksti? Tās ir tikai mēnešreizes!”

“Ja tu nepacieties, kas tu par sievieti?”

“Un tu domāji, ka sievietei būt ir viegli?”

To visu es vēl izdzirdēju no dažādiem cilvēkiem – gan sievietēm, gan vīriešiem (par laimi, ne mājās!). Taču tajā trakās cerīgu ziedēšanas aprīlī, par spīti nesaprotamajam smagumam vēdera lejasdaļā, es ar draudzenēm lēkāju klasītes uz sagrafēta asfalta, bizoju “kazakos-razboņikos”, jozu ar bumbu, spēlējot “sētasbolu”, un rāpos pagalma milzu kastaņas visaugstākajā zarā. Un tieši tad, kad pašā karstumā bija bumbas mētāšanas čempionāts, kuru bijām sarīkojuši pagalmā, betona laukumīnā starp veļas auklām, man pēkšņi bija sajūta, ka es tikko esmu izstrēbusi veselu karafi ūdens. Šausmīgi sagribējās uz tualeti, tādēļ atlūdzos meitenēm un pa galvu pa kaklu metos mājās. Ieslēgusies labierīcībās, novilku bikšeles – un tur jau gaidīja “pārsteigums”! Apakšbikšeļu stakli bija nosmērējusi kaut kāda sārta ķēpa, kas tā kā atgādināja mēnešreizes! Taču es biju nedaudz izbrīnīta. Biju tomēr gaidījusi, ka būs īstas asinis, nevis bāli rozā kleksīši. Varbūt šīs vēl nav mēnešreizes? Vai kā? Uzreiz devos pie mammas. Viņu traki iepriecināja, ka biju uzticējusi viņai savu pirmo mēnešreižu noslēpumu, nevis slapstījusies vai gājusi pēc palīdzības pie draudzenēm. Taču man ne prātā neienāktu

par asinīm biksītēs gudroties kopā ar pagalma draudzenītēm, jo es intuitīvi izjutu, ka vajadzīgs adekvāta pieauguša cilvēka padoms – un tāds cilvēks bija, piemēram, mana mamma.

Teiksim, ja es tomēr būtu izprašājusi draudzenes – tādas pašas kā es, divpadsmit trīspadsmit gadus vecus pusaugu skuķēnus – un pēkšņi izrādītos, ka viņas par tādām mēnešreizēm nav ne dzirdējušas, tad uz kādiem ieteikumiem no viņu puses es varētu cerēt? Un, kas to lai zina, kāda būtu šo meituku reakcija, ja izrādītos, ka esmu vienīgā, kam jau ir mēnešreizes. Vai viņas nesāktu izsmiet, rādīt ar pirkstu vai – bet tas būtu visriebigākais! – apspriest manas mēnešreizes pieaugušo – savu mammu, vecāko māsu vai uz tenkošanu kāru kaimiņieņu – klātbūtnē? Manas bērnības laikā mēnešreizes vispār netika traktētas kā kaut kas dabisks, veselīgs vai kauču “normāls”. Pat starp meitenēm tās nepavisam nebija iemesls priecāties vai lielīties. Gluži pretēji – mēnešreizes bija kaut kas nesaprotams, slepens, apkaunojošs, tās bija “no pieaugušo pasaules”, un nebūt ne tādēļ, ka mums kāds tā bija pateicis vai samācījis tā domāt; drīzāk jau nu gan tieši tādēļ, ka neviens nebija pateicis un mācījis. Mēnešreizes ieskāva klusēšana, un šī noklusēšana tās sasaitēja ar kaunu un neveiklibu. Līdz brīdim, kad notika meitenītes pirmā sastapšanās ar asinīm notraipītajām biksītēm, viņai nereti nebija nekādas pieejas informācijai par menstruācijām un viņa nevarēja palepoties ar izpratni par to, kas notiek ar viņas ķermeni un kā mainās viņa pati.

“Sarunu par mēnešreizēm ar mani noturēja vecmamma,” atminas mana draudzene Maija, kura par sevi jokojošā stāsta, ka viņa piederot pie pēdējās padomju sieviešu paaudzes, kuras dzimumnobriešana un pirmās mēnešreizes iekrita sovjetu laikos. “Nu, kā noturēja... Pateica: “Tāds nu ir tas sievietes liktenis, paciet, gatavojies.”” Viņa ne ar pušplēstu vārdu nepieminēja, ka būs asinis. Saprotams bija tikai tas, ka būs kaut kas, bet kas

īsti – ej nu saziņi. Pēc šīs sarunas pagāja vairāki mēneši, un es pēkšņi saslimu, bet kas tā bija par kaiti, nebija skaidrs. It kā nekas nesāp, taču jūtos slikti. Mamma atļāva palikt mājās. Un tad nu es eju uz tualeti – un ieraugu biksītēs asinis! Bet es pat nezināju, kur lai dabū kaut kādu lupatiņu, ko ielikt iekšā, – pakešu mums toreiz vispār nebija. Iebāzu tās asiņainās bikšeles pie netīrās veļas, uzvilku tīras un sēdēju. No darba atnāca mamma. Es viņai saku: “Klau, es tur savas bikšeles ieliku pie netīrās veļas.” Viņa atbild: “Nu labi.” Viņai nekas neienāca prātā. “Jo tās ir asiņainas,” es saku. “Āāā!” viņa atbild, un – uzmanību! – paziņo: “Nu, tad jau tu pati saproti, kas par lietu!” Un viss. Izsniedza man vati, un ar to pašu saruna bija beigusies.”

Gatavību runāt par mēnešreizēm ģimenē noteica ne jau tas, ka tikšķēja metaforiskais pulkstenis, kas tuvināja meiteni pubertātes robežai, bet gan pieaugušo tuviniķu šaurprātība. Turklāt nebija nozīmes, cik inteligenta un kopumā pārticīga, kulturāla, erudīta, ar progresu un zināšanām it kā saistīta bija attiecīgā ģimene. Es pazīstu meitenes no zinātnieku, pasniedzēju un ārstu dzimtām, kurās vecāki, skatoties filmas, nosarka kā bietes, līdzko varoņi uz ekrāna sāka bučoties, – bērnam lika tūlīt pat iet ārā no istabas vai aizvērt acis, piemetinot pazemojošo frāzi: “Tev vēl par agru uz kaut ko tādu skatīties!” Un pazīstu meitenes, kuru vecāki (gan zinātnieki, gan skolotāji, gan pastnieces un atslēdznieki) nekad neielaidās eifēmismos, kad runa bija par zēnu un meiteņu dzimumorgāniem (nebija nekādu “puķīšu”, “pincīšu” vai “pistolīšu”), un kuriem nekad nestāstīja pasaciņas par kāpostu dobēm vai stārķiem, kas it kā piegādā cilvēcei zīdaiņus. Arī ar sarunām par mēnešreizēm šajās ģimenēs bieži nebija nekādu problēmu. Un vispār tā bija liela loterija. Es biju trāpījies kaut kur pa vidu. Mamma man par mēnešreizēm pastāstīja jau tad, kad man bija astoņi vai deviņi gadi, uzsverot, ka ikvienai lielai meitenei no maksts reizi

mēnesī tek asinis, bet tas ir dabīgs process, tiesa, nav sevišķi patikams. Un, lai cik neuzmanīgi es toreiz noklausījos šo stāstu (kad vēl tās divainās “mēnešreizes” pienāks!), tomēr ar jautājumu par sārtajiem klekšiem apakšbiksēs jozu pie mammas, nevis pie vecmāmiņas–ārstes, kura pēc tam gadiem ilgi par manām mēnešreizēm smalkjūtīgi izteicās: “Viņai sāp vēders.”

Tie, kam sarunas par ikmēneša asiņošanu galīgi nepadevās, izglītošanā aprobežojās ar to, ka neuzkrītoši iedeva bērniem tematiskas grāmatas, – protams, ja paveicās tādas atrast. Jo īpašas grāmatas par mēnešreizēm, kā viegli nojaust, neviens nebija uzrakstījis un izdevis, un tās, kuras bija atrodamas, ziņību gaismu varbūt arī nesa, tomēr tā bija ļoti krēslaina un neizteismīga. Dažkārt šķita, ka šo grāmatu autori arī paši bija traki kaunējušies tās rakstīt. Man vectēva bibliotēkā starp biežiem rentgenoloģijai veltītiem sējumiem izdevās uziet plāniņu, apbružātu brošūriņu, kas bija gadus divdesmit vecāka par mani pašu. Šī grāmata – kaut kas līdzīgs pamācībai ģimenēm – izrādījās pilnīgi nesagremojama lasāmviela. Autori svinīgi, patētiski un stingri brīdināja par to brīdi, kad meitene beidzot kļūs par jaunu sievieti: tā viņai būšot milzīga atbildība (par asinīm no maksts nebija ne vārda!), jo tagad viņa ir sociālistiskās sabiedrības un nākamās ģimenes cerība un balsts. Viņai jā rūpējas par savu veselību un jāievēro higiēna, jāuzmana, lai veļa un apģērbs būtu tīrs, jo īpaši menstruāciju dienās. Lūk, tas arī viss, kas tālaika lasītājam un lasītājiem, autoruprāt, bija jāzina par mēnešreizēm. Tālāk bija par zēniem, kuri pieaug un kļūst par drosmīgiem dzimtenes, sociālistiskās iekārtas un *saveckaja roģina* aizstāvjiem – nu, un pie reizes sāk ieinteresēti skatīties uz jaunu sieviešu pusi. Starp blīvi sarindotajām metaforām un kaut kāda PSKP kongresa materiālu citātiem bija noskāršams bargs nosodījums pirmslulību seksam – un noskāršams tik nekļūdīgi, ka pat es, meitēns, kas vai tikai ne pirmoreiz mūžā

ieraudzījis vārdu “menstruācija”, saprata aģitācijas saukļos iebūvēto biedināšanu no dzimumattiecībām. Un jau nākamajā nodaļā grāmata pamācīja jauno ģimeni, kā veidot mājas dzīvi un gatavoties pirmdzimtai ienākšanai saimē.

Kad man bija kādi desmit gadi, mājās man uzdāvināja Georgija Judina grāmatu “Galvenais pasaules brīnums”, un es vēl joprojām to uzskatu par vislielāko pārpratumu manā lasītājas dzīvē. Nodaļas par kuņģi, plaušām un asinīm, baltajiem asinsķermenīšiem un aizkuņģa dziedzeri, kā tas viss ir iekārtots un piemērots salāgotai organisma darbībai, bija daudz maz interesantas un izzinošas. Taču, tikko tā lieta nonāca pie bērnu rašanās, sākās kaut kāda ērmīga dzeja, kurā dzimumakts tika aprakstīts – burtiski – kā “tūkstoš zvaigznīšu izkaisīšanās”, bet dzemdības ilustrēja uzzīmēts zilonēns, kas spraucas iekšā pārāk mazās durvīs. Nebija neviena vārda par sievietes vai kauču vīrieša ķermeņa uzbūvi, nekādu mājienu par makstu un peņu eksistenci (varbūt labi vien bija – ņemot vērā to bildi ar zilonīti). Un, kā gan citādi, nebija neviena paša vārda par mēnešreizēm kā sievietes fertilitātes priekšvēstnesi. Tā bija tāda savā svētulībā klasiski liekulīga lasāmviela, pēc kuras izlasīšanas jautājumu bija vairāk nekā atbilžu. Grāmatās, no kurām sava ķermeņa pasauli iepazīna manas draudzenes, materiāls likās piemeklēts labāk. Uz mani varenu iespaidu atstāja košā, gaišā, komiksu stilā ilustrētā izglītojošā grāmata bērniem un pusaudžiem, kuru bija dabūjusi mana bērniņas draudzene Maša. Viņa to bija iznesusi pagalmā palielīties mums, pārējām, un mēs, sasēdušās uz vistālākā soliņa (ļoti uzmanījāmies, lai neviens no pieaugušajiem nepamanītu, ka esam ķērušās pie tādas “apkauņojošas” lektīras!), kā apburtas lappusi pēc lappuses pētījām, kā izskatās vīrieša un sievietes ķermenis. Un vēl dzemde, olšūna, spermatozoīds, pat dzimumakts “shematiskā griezumā” – ar ļoti uzskatāmu zīmējumu, kurā bija redzams, kur kas ir un kur

tiek iesprausts. Šajā grāmatā aprīnojamā līdzsvarā bija shematiska informācija un patiesīgums, bez svētulīgām metaforām un pārmērīgi dzejiskām “tūkstoš zvaigznītēm”. Taču apmēram grāmatas vidū Mašu pasauca mājup, un viņa vairs ne reizi ārā ar to neiznāca.

Monstrozais vārds “menstruācija” biedēja ar koncentrētu ķermeniskuma naratīvu, tādēļ arī gribējās no tā izvairīties. Daudz biežāk tika lietoti eifēmismi piecdesmit nokrāsās: “sarkanā armija”, “ciemiņi” un “sarkanie ciemiņi”, “kalendāra sarkanā diena”, “tās dienas”, “tās lietas”. Pēc tam no ieliktnu reklāmas pielipa un pamatīgi nostiprinājās solīdais vārdu savienojums “kritiskās dienas” – tas vien jau izskatījās pēc ievērojama reveransa uz sieviešu pusi, jo tā konotācija bija termins no medicīnas vārdnīcas. Taču “mēnešreizes” un “menstruācijas” bija un palika pilnībā no sabiedrības diskursa izcenzēti vārdi. “Dirsa ir, bet vārda nav!” kā mēdz jokot mana draudzene Mirka. “Tas pats ar mēnešreizēm. Mēnešreizes ir, bet vārda nav!”

“Menstruācijas” griezās ausīs, disonēja un biedēja kā briesmīgas neārstējamas slimības nosaukums. Dīvaini, bet pie mums mājās vārdu “mēnešreizes” savukārt lietoja brīvi un nepiespiesti. Es it nemaz nejutos sakaunējusies, kad tētis līdzjūtīgi apvaicājās, vai man gadījumā nav mēnešreizes, kad man sejā bija parādījusies šķebīgi zaļganā “pirmajām dienām” raksturīgā nokrāsa. Nekādus “sarkanos ciemiņus” vai “tās dienas” es no saviem mājiniem ne reizi neesmu dzirdējusi, vienīgi vecmāmiņa, skaidrodama vectēvam, kāpēc nevis pošos uz skolu, bet sēžu mājās, atbildēja ar jau pieminēto frāzi “viņai sāp vēders” – nu, tā vismaz bija taisnība!

Ņemot vērā, kādi laiki tie bija – fantastiski šaurprātīgi un vienlaikus izlaidīgi (“mēnešreizes” publiskajā telpā nepastāvēja, toties kioski bija kā bāztin piebāzti ar erotiskiem žurnālišiem un ārzemju porņuku videokasetēm) –, manas zināšanas par

mēnešreizēm bija ja ne gluži pilnīgas, tad vismaz pietiekamas, lai tualetē cienīgi sastaptos ar pirmajām asinīm. Mani vismaz nesagrāba ne šausmas, ne panika “kas-ar-mani-āāā-asinis-palīgā-mirstu!”. Atceros, ka tikai nodomāju: “Nu re, sākas!” Tas bija mans pirmais solis līdz šim nezināmajā, satraucošajā pieaugušas sievietes pasaulē, un šī ieskriešanās pa pacelšanās joslu pirmsākumos izraisīja drīzāk sajūsma, nevis bailes.

“Dažas dienas pirms tam, kad sākās mēnešreizes, man ļoti sāpēja vēders,” savas “pirmās asinis” atceras mana draudzene Vira. “Es pateicu vecākiem. Mammai bija aizdomas gan par čūlu, gan par apendicītu – jebkas, tikai ne mēnešreizes! No temperatūras sāku ģībt, un mani aizveda uz slimnīcu. Tur tad ārsts arī pateica: “Bērnam taču drīz būs mēnešreizes!” Taču uz skolu mani tik un tā aizdzina, un tur tad arī viss sākās. Līdzī nebija iedevuši nevienu higiēnisko paketi vai vati, un tas bija drausmīgi! Atceros skolas tualeti, no kuras es iznāku ārā un saku draudzenei: “Man ir asinis!” Un viņa pārbīlī aizsit rokas priekšā mutei. Un mēs abas esam pārbijušās! Kamēr es skrienu pa ciemu mājup – un tur bija jāpaskrien garām kādām desmit mājām –, jau esmu burtiski histērijā, ka man “tur” viss ir netīrs: kā es to savējiem paskaidrošu? Labi, ka mājās ir mamma; es raudādama viņai visu izstāstu. Viņa neko nesaka, iedod man ieliktni un liek ieiet dušā. Un tas arī viss – ne vārda! Es joprojām atceros tās iekšējās šausmas, sajūtu, ka laikam esmu riebīga, netīra un slikta.”

Virai ir 23 gadi, un es, būdama piecpadsmit gadus vecāka, viņas stāstu klausos ar ieplestu muti. Es taču biju naivi uzskatījusi, ka mēs, deviņdesmito paaudzes meitenes, bijām pēdējās, kas iepazīna šo kaunu, šausmas un pieaugušo klusēšanas sūrās sekas, – jo viņiem acīmredzot bieži trūka viselementārāko

zināšanu pašiem par savu anatomiju. Taču kaunēšanās par sievietes asiņošanu, šī smagā ķēde, kas neskaitāmas sieviešu paaudzes bija savažojusi, padarot par tabu visu, kas jēlkā saistās ar ķermeni, ir izrādījusies pārāk gara un stipra, lai izirtu tikai laika ietekmē vien. “No kurienes tas radās? Mēs to aiznesām no mājām uz skolu vai otrādi?” Vira rausta plecus. “To, ka mēnešreizes ir kauns! Kauns ir tas, ka tev ir krūtis! Vilkst krūšturi – kauns! Atceros, tētis man reiz bija nopircis veļas komplektiņu, zilu ar mežģinēm. Un es stāvu pie spoguļa, pavelku nost krekliņu, skatos uz apakšveļu, un tas mežģiņu krūšturis ir tik skaists! Un man aizmugurē atskan tantes balss: “Vira, kaunies tā darīt! Tev tur visviens vēl nekā nav!” Un tas man atmiņā palika tā, ka vispār nedrīkst parādīt, ka tu valkā krūšturi, ka tev ir krūtis, jo tas nozīmē, ka tu pieaudz – varbūt drīz vēl arī mēnešreizes būs, un tas ir ļoti baisi, pretīgi un apkaunojoši!”

Kauns lipa pie ādas kā slapjš dušas aizkars – un no šī kauna nebija nekāda glābiņa. Skolas medmāsa, aizvedusi mūsu klases meitenes uz “sarunu par to”, vispirms gari un plaši izrunājās par pārmaiņām, kuras notiks mūsu organismos. Lielā mērā jau tā viņas runa bija informatīva: viņa pastāstīja, ka krūtis meitenēm var izaugt nevienmērīgi, par pusaudžu pūtītēm uz sejas un kā ar tām cīnīties (nekā!), par higiēnu, apmazgāšanos, slepenu (lai vīrieši mājās neieraudzītu!) menstruāciju lupatiņu un biksiņu mazgāšanu utt., utt. Pateica, ka meitenes attīstās un pieaug ātrāk nekā zēni, tādēļ lai mēs nepievēršam uzmanību, kad klasesbiedri muļķojas: viņi vēl ir mazi un dumji. Viņa pat sadūšojās dažos vārdos paskaidrot mēnešreižu saikni ar grūtniecību (pats par sevi saprotams, grūtniecība bez laulībām esot absolūti nevēlama un vispār katastrofiska). Kopumā tajā “sievišķībā”, kas tik nenovēršami nāca mums virsū, bija maz kaut kā iepriecinoša un patīkama. Izskatījās, ka piedzimt par sievieti šajā pasaulē ir

diezgan štruntīga, sūra un sāpīga pieredze un nekādu mierinājumu, ja neskaita bezgalīgas pacietības izkopšanu, apkārtējā pasaule mums nespēja piedāvāt. Nedomāju, ka medmāsai bija ļaunprātīgs nolūks biedēt mazas meitenes – drīzāk jau viņas pašas dzīves pieredze viņai lika domāt: jo ātrāk mēs uzzināsim patiesību par to, kā ir būt sievietei, jo labāk mums. No šīs “audzināšanas stundas” man atmiņā iespiedies viens padoms, kuru medmāsa deva gadījumam, ja ir stipras menstruālās sāpes: “Klusējiet, nevienam nesakiet; labāk paciesties klusējot, tad tik stipri nesāpēs.” Nuja, mūsu vecmāmiņas turpat vagā dzemdēja pa diviem trīnīšiem uzreiz – un nekas; bet tu te ņerkstēsi kaut kādu mēnešreizu dēļ!

Ideja, ka profesionālis ar medicīnisku izglītību – un ideālā gadījumā vēl arī iemācīts atrast kopēju valodu ar bērniem – notur ar meitenēm un zēniem izglītojošas sarunas par visiem pieaugšanas aspektiem, palielināja varbūtību, ka informācija līdz lietotājiem nonāks ar vismazāko sagrozījumu, sadomājumu, māņticības vai klaja stulbuma procentu. Jo vairāk, ja skolniekiem un skolniecēm mājās nav neviena, kas labprāt parunātu par mēnešreizēm vai masturbēšanu, pollūcijām vai krūtīm, un derīgas grāmatas negadās pa rokai. Tomēr tas ir ideālā gadījumā. Apkārtējā realitāte dažkārt ieviesa “vēja korekcijas”.

“Iztēlojies: lauku skola, paveci skolotāji. Sievietes, kuras visu mūžu nodzīvojušas ar to, ka jāklusē, jāpaciešas,” mana draudzene Vira atminas, kā uz viņu mazā ciema skolu noturēt sarunu par mēnešreizēm no apgabala centra bija ieradusies pat vesela lektore, nevis tikai skolas māsiņa vien. Jau bija pienākuši tie laiki, kad “menstruālās izglītošanas” misiju daļēji uzņēmās ieliktņu un tamponu ražotājfirму pārstāvji. Tādēļ uz “audzināšanas stundām” viņi ieradās nevis tukšām rokām, bet ar izdales materiālu: ieliktņiem, tamponiem ar aplikatoriem un bez tiem,

reizēm pat dalija prezervatīvus. “Skolotāja staigāja un dzina zēnus ārā no klases – bet viņiem taču bija interesanti, un viņi līda pa durvīm, tišām vēlās iekšā klasē, turpretī mēs, meitenes, sēdējām izbijušās: tikai mēs bijām sasauktas un mums lika palikt! Un neviens nepaskaidroja, kāpēc. Mūsu klases audzinātāja paziņoja: “Šī ir tēma, par kuru vīriešiem nav jāzina!” Nu, un zēni, protams, uzreiz: “Ū-ū-ū, sarkanā armija uzbrūk!””

Tātad no pilsētas bija ieradusies jauna sieviete, atvedusi veselu kasti higiēnisko pakešu, izdalīja tās skolniecēm, ierosināja atplēst vaļā, sagriezt, paskatīties, kas tajās ir. Taču, kā stāsta Vira, meitenes sēdēja kā pārakmeņojušās un nekustējās: pat tām nedaudzajām, kurām jau bija mēnešreizes un kuras prata lietot paketes, bija kauns atzīties – un tas, starp citu, notika 21. gadsimta pirmajā desmitgadē. “Pēc mūsu skolotājas sejas bija redzams, ka arī viņai ir kauns, bailīgi, neērti. Turklāt viņa bija tāda sirma, ar apaļu seju, brillēm, mati učenes mezglā. Viņa uzmanīja katru tās atbraukušās kundzes vārdu – un, kad tā sāka runāt par seksu, tad pat izstiepās, lai tikai tā lektore, diespasarg, nepateiktu ko lieku! Kāds mums bija kauns taisīt vaļā tās pakešu paciņas...” Vira nopūšas. “Un, kad lektore bija visu pateikusi un aizgājusi, mūsu skolotāja sacīja: “Meitenes, tas, ko viņa jums pastāstīja... tā dzīvo pilsētā. Jūs saprotat, dzīve laukos – tas ir citādi. Un, ja jums ir mēnešreizes, tas nenozīmē, ka nevarat rakt kartupeļus vai palīdzēt mājās. Šī nav tā pasaule, tāpēc jāpaciešas, meitenes. Pacietieties! Sāp? Visiem sāp!” Vira, paslēpusi seju plaukstās, smejas, garie mati krit viņai sejā, un es tik tiešām nezinu, vai viņa ķiķina vai klusiņām šņukst. Taču pēc kāda brīža, jau savaldījusies, viņa liksmi sapurina matus: “Es tev stāstu, it kā tā būtu bijusi kaut kāda apokalipse. Tik sen nebiju par to domājusi un saprotu, ka manu dzīvi tādas pamācības ir daļēji izkropļojušas. Mūsu skolotāja vienmēr teica: “Mana mamma pacieta, es pacietu, jūs arī savām māmuļām

pajautājiem, kā viņas pacieš. Tas ir normāli, tāds ir sievietes liktenis. Ja sieviete nevar paciesties, tad kas tā par sievieti?!” Es tikai tagad saprotu, kāda putra bija tai skolotājai galvā...”

Cita mana paziņa atceras, ka viņas skolas gados lekcijas par mēnešreizēm bija kaut kas tik tāls no apkārtējās dzīves, ka meitenēm izraisīja tikai smieklus. “Pie mums bija atnākusi ginekoloģe no sieviešu konsultācijas, zēnus izdzina ārā, palika tikai meituki. Taču saruna bija pat nevis par menstruācijām, bet par higiēnu – kā pareizi mazgāties. Viņa klāstīja, ka mums katrai jābūt tikai savai vien bļodai, lai apmazgātos. Ak kungs, tā bija astoņdesmito gadu Odesa, visas manas klasesbiedrenes dzīvoja normālos apstākļos ar dušu un vannasistabu – un jābūt bļodai!”

Lai nu kādas bija pirmās mēnešreizes – gaidītas, negaidītas, agrīnas vai vēlīnas, sāpīgas vai tikko pamanāmas, slēptas no citu acīm vai tādas, kuras uz meitenes svārkkiem ieraudzīja visa klase, – tās nesaistījās ar prieku, lepnumu vai pat nojautu par kaut ko labu. Ja bija paveicies, pārņēma sajūta, ka atvadies no bezrūpīgās bērnības rāmās ostas un priekšlaicīgi izej pieaugšanas vētrainajos ūdeņos, nereti bez nevienas navigācijas kartes vai vismaz uzmundrinošām signālbāku ugunīm krastā. Uz priekšu, uz priekšu, ar PMS ceļavēju, uz purpura viļņu galotnēm uz rifiem, kuros gaida menstruālās sāpes un milzīgi asiņaini traipi uz drēbēm, – uz šiem rifiem, kuros tagad katru mēnesi ietriecas tavas pašcieņas kuģis un cieš pilnīgu katastrofu!...

Dažkārt no pieaugušām sievietēm bija dzirdams kaut kas aptuveni tāds: “Ai, meitenītes, pieaugiet un katras mēnešreizes gaidīsit kā svētkus!” Tieši tā mūs reiz mēģināja mierināt vienas manas draudzenes mamma, kad mēs ar skuķiem viņas klātbūtnē sūdzējāmies par sāpīgām menstruācijām. Taču starp mums, vidusskolniecēm, un viņu, pieaugušu sievieti, bija

divdesmit gadus krājusies dzīves pieredze, kuras mums vēl nebija, tādēļ viņas labie nodomi neguva ne mazāko atsaucību. Kas ir bailes no nevēlamas grūtniecības, kad tevi tumšā kaktā zem vannas gaida bļoda ar riebīgām, nez cik reizes mazgātām menstruāciju lupatām, kam virsū dāsni uzliets balinātājs, un tagad tās ar rokām jāmazgā ledainā ūdenī?! Uz mums neiedarbojās arī citas draudzenes mammas labvēlīgā apvārdošana – viņa apelēja pie tā, ka mēnešreizes ir sievietes veselības vispārējā pazīme un tādēļ jāpriecājas, ja tās ir regulāras un allaž norit puslīdz vienādi. Kā tad, vienādi: tu divas dienas guli, sarāvusies kamoliņā, un centies lieku reizi neievilkt elpu un nepakustēties, lai pavilktu garumā pauzes starp mokošajiem krampjiem, – līdz beidzot iedarbojas pretsāpju burvjuzāles, ja palaimējies tās izlūgties no pieaugušajiem. Un tikai trešajā dienā tu vairs neņemties, saodusi ēdienu, ziedus vai tās nolādētās asiņainās lupatas aukstā ūdenī. Nu, un vēl kādas piecas dienas tu turpini staigāt ar lupatām apenēs, un šīs lupatas ir siltas un slapjas no tavām asinīm. Un tiklīdz tu esi pilnīgi droša, ka viss, jau beidzās un tās ļerpatas var beidzot nobāzt skapī līdz nākamajam mēnesim, tajā pašā brīdī sarkana straume noplūdina tīrās baltās biksītes un kājas līdz pat ceļgaliem!

Par to, ka mēnešreizes var uztvert kaut kā citādi, es nopietni sāku domāt, nejauši izlasījusi dažas rindas no Stīvena Kinga romāna (Šausmu karalis, starp citu, “Uguni radošajā” tīri labi aprakstījis, cik ellišķīgas sekas ir nevajadzīgiem jociņiem par meitenēm ar mēnešreizēm!). Taču, liekas, “Kristīnē” – stāstā par slepkavīgo ellesmašīnu – vienā rindiņā pieminēta kāda galvenā varoņa jaunākā māsa, kas mēnešreižu laikā vienmēr kļūva īgna un ērcīga, un tomēr viņa ar mēnešreizēm lepojās! Melns uz balta, tā arī bija rakstīts: “visnotaļ lepojās”! Es toreiz biju apmēram tādā pašā vecumā kā Kinga izdomātā meitene, taču kaut kas tāds man bija pilnīgs jaunums: paga, kā var lepoties

ar mēnešreizēm? Kurš tad lepojas ar to, ko pienākas slēpt no svešām acīm?! Ar to, kas pēc definīcijas bija netīrs, sāpīgs, pretīgs, apkaunojošs, notraipīts un galīgi neiepriecinošs! Mazliet gaišāks mans skats kļūva, kad paziņa pastāstīja par savām pirmajām mēnešreizēm, un arī viņai tas bija noticis deviņdesmitajos. Apstākļu sakritības pēc viņa toreiz Čornobiļas rehabilitācijas programmā uz vairākiem mēnešiem bija nokļuvusi spāņu ģimenē. Viņas pašas mammai saruna par mēnešreizēm neveicās: no kauna nosarkusi kā biete, viņa bezmaz ar žestiem tik tikko spējusi meitai kaut ko pateikt par “tām dienām”, asinīm, netīrumiem un lupatām. Mana draudzene šīs mēnešreizes gaidīja pārbijusies un saspringta. Taču laimīgā kārtā pirmās asins lāses viņas biksītēs iekrita tālajā Barselonā – un turienes *mamita*, kas rūpējās par ukraiņu meiteni savās mājās, nepārbolīja acis un netaisīja nekādas milzu traģēdijas par to, kas bija tik dabisks un normāls. Viņa atnesa manai paziņai higiēnisko pakešu paciņu un priecīgi apsveica viņu ar to, ka tagad viņa ir drusciņ vairāk pieaugusi par to meiteni, kas bija vakar. Tādēļ mēnešreizes manai draudzenei bija zaudējušas to rūgto traģisma un kauna pieskaņu, no kuras sarkanas kļūst ne tikai biksītes, bet arī vaigi. Un tiešām, kāpēc nevarētu lepoties ar savu pieaugšanu? Taisnību sakot, pati pirmā ceļu uz adekvātu attieksmi pret mēnešreizēm man parādīja mamma. Jā, brīdinādama par visām tām bēdīgi slavenajām lupatām (pirmās paketes vispārējā tirdzniecībā parādīsies tikai pēc dažiem gadiem, un vate bija liels deficīts), bļodu un balināšanas šķidrums, nelāgu pašsajūtu un to, ka “tajās dienās” būs jāievēro īpašs dreskods (proti, vajadzēs valkāt tumšus svārkus un melnas bikses), nedrīkstēs skraidīt, rāpties kokos, lēkāt un dauzīties pa pagalmu. Taču mamma izdarīja arī kaut ko ārkārtīgi svarīgu: par godu pirmajām mēnešreizēm viņa man bija sagatavojusi dāvanu! Es saņēmu lielu melnās šokolādes tāfelīti; mūsdienās tas diez vai

skaitītos cik necik nozīmīgs prezents, taču deviņdesmitajos, kad koši un krāsaini šokolādes batoniņi zibēja visās reklāmās, bet simtgramīgā šokolādes tāfelīte tika pirktā visai ģimenei un ēsta tik taupīgi (pa mazam gabaliņam vakarā pie tējas!), lai pietiktu vairākām dienām, tā bija liela greznība. Tādējādi, pateicoties mammai vieglajai rokai, manas pirmās mēnešreizes bija pelnījušas atzinību, it kā tie būtu svētki! Un, kad tai aprīļa vakarā kārotā šokolādes tāfelīte nonāca manās rokās – tā bija mana un tikai mana, nevajadzēja dalīties, nevajadzēja nevienu cienāt, tikai sevi pašu (vai tā nav laime?) –, es nodomāju, ka mēnešreizes nav tikai lielā bēda, bet varbūt tomēr arī privilēģija.